

Апчел О. А.

Викладач кафедри режисури, театрального факультету
Харківської державної академії культури

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ НА ПРИНЦИПИ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ТЕАТРУ

У новому типі культури, який знаходиться на стадії становлення і теоретичної артикуляції, актуальним є використання міждисциплінарних термінів, що найбільш повно розкривають багатовимірність окремого явища: дисипативна система, дисипативна структура, невизначена онтологія, нетрадиційні художні форми або «постформи», некласична або постдраматична онтологія, «постдраматичний театр» (термін німецького теоретика Х.-т. Леманна), художні принципи мистецтва і театру тощо. Нами досліджується процесуальний характер сучасної культури, мистецтва і зокрема документального театру, його основних принципів та форм, тематичне наповнення та художні особливості.

У сучасному мистецтві театру, і зокрема в документальному театрі, зміни художньої форми направлені в бік просторово-часових уточнень, перенесення реципієнта усередину самої форми, виникнення нових видовищних форм: акція, читка, проєкт, текст дії без подальшої сценічної інтерпретації, «театр свідків» тощо. Де домінантною формотворчою особливістю є процесуальна природа документального театру і мистецтва взагалі, що забезпечує вихід із закритої системи театру в культуру і суттєво впливає на зміни художніх принципів.

Нестабільні онтології і відкриті системи в сучасній філософії та мистецтві останні десятиліття займають особливу роль у дослідженнях як зарубіжних так і вітчизняних вчених: С. Жеребкін, В. Красиков, Г. Кюнг, Ф. Ажімов, Ж. Бодрійяр, М. Сидорова тощо. Вагомих російськомовних досліджень про документальний театр як окремих вид театру з ознаками процесуальності і відкритості недостатньо, але існують роботи про проблеми сучасного документального театру в експериментальній режисерській практиці і про місце такого театру в сучасній культурі: М. Давидова,

З. Абдуллаева, І. Болотян, А. Зензіров, В. Забалуєв, М. Громова, К. Мамадназарбекова, Т. Могилевська тощо.

Сучасне мистецтво, а з ним і документальний театр, не тільки є варіативною формою свідомості, яка спрямована на вироблення високих, але разом з тим, вже не дидактичних і не описових ідеалів. Це відкрита процесуальна морфогенетична система, що весь час поповнюється конвергентною взаємодією всіх планів буття і мислення. Загальнонаукове пізнання відходить від переважання матеріалістичних концепцій на користь енергоінформаційного мислення. Міждисциплінарний підхід до вивчення документального театру пов'язаний в першу чергу з «реальною дійсністю» як базовою основою такого театру. Використовуючи метод дослівної фіксації документальної дійсності «вербатім», документальні п'єси «перетворюються» у відкриту, процесуальну аттракторну систему. Зберігаючи автентичність мови так званого «інформаційного донора» (термін, прийнятий серед практиків і теоретиків сучасного документального театру для позначення інтерв'юваної людини), тексти «вербатім» містять в собі ідею ідентифікації окремих елементів життя. Документальний театр займається розкриттям тем, що раніше не розглядалися в театрі. У ситуації швидкоплинності, дисипативних і процесуальності жанро-форм документального театру, опорою для можливого угруповання документальних текстів є драматичний «образ кризи ідентичності». Говорячи про художні принципи сучасної культури в документальному театрі, найбільших змін зазнає морфологічний принцип визначеності часу, тривалості, рух до природності і мінімалізації. Процесуальність документального театру, що впливає на зміни традиційних принципів, проявлена в трансформації постановки, що знаходиться в зоні «дефіциту кадрів». Сучасна культура, а за нею і мистецтво порушує принцип традиційної ієрархії, а в театрі, внаслідок цього, порушується принцип ансамблевості, що створює нову нестійку, але в той же час аттракторну систему театру, сучасного мистецтва і культури. Відсутність ієрархії породжує принцип інтертекстуальності, який стає, у свою чергу, фундаментом у процесі розмиття кордонів між мистецтвами, і виходом продукту театру в зону відкритого крос-культурного діалогу. Нео-соціальні принципи сучасного документального театру є «пристрасним» зверненням до периферійних, часом маргінальних, прикордонних груп людей або окремих представників суспільства, серед яких виникають і розвиваються особливі і унікальні взаємовідносини, де створюється прототип реальності в глобальному масштабі. Існує два найбільш важливих і унікальних принципи документального театру і його текстів: перший принцип полягає в тому, що документальний театр бере на себе функцію суб'єктивного літопису певної сторони конкретної сучасної дійсності; другий – це принцип багаторівневої взаємодії зцілення: відновлення контактів з глядацькою аудиторією, робота з живими людьми і реальними проблемами, виникнення кордонних станів на всіх етапах створення вистави і багато іншого.

Аналізуючи художні принципи і процесуальність документального театру можна зробити висновок, що головне питання, яке вирішує театр знаходиться в зоні вивчення дійсності інструментами самої дійсності, яка є ніщо інше – як швидкоплинне, багаторівневе і безперервне онтологічне уточнення самої себе. Процесуальність документального театру і його форм забезпечує вихід із закритої системи театру в культуру, що, в свою чергу, суттєво впливає на зміни художніх принципів.

Список літератури:

1. Абдуллаева З. Постдок: неигровое/игровое / З. Абдуллаева – М.: НЛО, 2011. – 480с.
2. Ажимов Ф.Е. Онтолого-метафизические проекты современной западноевропейской философии // Вопросы философии. — 2007. № 9.— С. 145-153.
3. Болотян И.М. жанровые искания в русской драматургии конца XX - начала XXI века: дис ... канд. философских наук (10.01.01.) / И.М. Болотян; Рус. гос. Гум. ун-т при Москов. пед. гос. ун-те. – М., 2008. – 21 с.
4. Громова М.И. Русская современная драматургия / Уч. Пос. – М.: Флинта, Наука, 2002. – 368 с.
5. Давыдова М. Конец театральной эпохи / М. Давыдова – М.: ОГИ, 2005, – 384 с. : ил.
6. Забалуев В. вербатим – матрица реальности // День литературы. – 2005. – № 41 (621). – С. 12-17.
7. Забалуев В., Зензинов А. Кислород для Театра.doc. // Интернет ресурс. Режим доступа: http://www.russ.ru/culture/podmostki/20021007_zenza.html, свободный. – Загл. с экрана.
8. Красиков В.И. Конструирование онтологий. Эфемериды / В.И. Красиков – М.: Водолей Publishers, 2007. – 304 с.
9. Мамадназарбекова К.Т. История факта: истоки и вехи документального театра // Интернет ресурс. Режим доступа: <http://www.oteatre.info/issues/002/15507/> , свободный. – Загл. с экрана. – Театр. – 2011. – № 2. – янв. – С. 17.
10. Пави П. Словарь театра / П. Пави ; пер с франц. – М.: Прогресс, 1991. – 504 с. : ил.
11. Угаров М. Куда движемся? (Монологи о театре) // Новое искусство. – 2006. – № 3. – С. 10, 12-13.
12. Dan S. Verbatim Verbatim: Techniques in Contemporary Documentary Theatre / S. Dan – N. Y. : Oberon Books Ltd, 2008. – 192 p.